

Отримано: 16 квітня 2019 року

Прорецензовано: 7 травня 2019 року

Прийнято до друку: 23 травня 2019 року

e-mail: marianne@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-6(74)-210-213

Копчак М. М. Флуктуації одиниць мовленнєвого етикету як ознака його синергетичності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 6(74), червень. С. 210–213.

УДК 801.8: 81'42: 81'221: 81'374.73

Копчак Маріанна Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка**ФЛУКТУАЦІЇ ОДИНИЦЬ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ
ЯК ОЗНАКА ЙОГО СИНЕРГЕТИЧНОСТІ**

У статті розкрито синергетичну природу сучасного мовленнєвого етикету як складної, відкритої та нелінійної системи шляхом аналізу зовнішньомаркованих та внутрішньомаркованих флуктуацій у мовленнєвій поведінці постколоніального персонажа, що зумовлені його гібридною мультикультурною особистістю, свідомістю комунікантів і комунікативною ситуацією. Такі флуктуації актуалізуються у функції орієнтації на адресата, з метою впливу на нього чи встановлення вертикальної статусної дистанції, зумовлені ситуативним контекстом та варіативністю тональності спілкування, можуть передбачати словозміну базових форм шляхом фонетичних девіацій, а на синтаксичному рівні маніфестуватись у синтаксичних вільних словосполученнях та називати конверсії.

Ключові слова: етикет, персонаж, синергетичність, текст, флуктуація.**Marianna Kopchak,**
PhD in Philology, Associate Professor, Ivan Franko National University of Lviv**FLUCTUATIONS OF SPEECH ETIQUETTE UNITS
AS THE CHARACTERISTIC OF ITS SYNERGETIC NATURE**

The article explores synergetic nature of speech etiquette as a complex, open, dynamic and nonlinear system through the analysis of speech behavior of a postcolonial fiction character characterized by a multicultural identity at the crossroads of oriental and occidental worlds. The analysis of the speech parties of the postcolonial character from the point of view of the functional and synergistic approach has revealed that the system of speech etiquette undergoes external and internal fluctuations of the speech etiquette units, caused by the hybrid personality of the character, the consciousness of the communicants and the communicative situation that enables the selection of appropriate etiquette tools for the implementation of communicative intentions. The results of the contextual interpretation analysis in its synergetic dimension have shown that such fluctuations are actualized in performing the function of targeting the addressee, with the purpose of making an impact or establishing a vertical status distance. They are predominantly conditioned by the situational context and the variability of the communication tonality and may involve lexical modification of the basic forms through phonetic deviations, syntactic changes through conversion and manifestation in free syntactic phrases. Fluctuations of speech etiquette units ranging from traditional (etiquette cliché) to deviant means of etiquette communication (culturally marked, hybrid and situationally contextual units) are stipulated by the adjustment of the etiquette system to new conditions of development with regard to major synergetic factors, i.e. external environment, geographical migration and language contacts in the era of multiculturalism.

Key words: etiquette, character, synergy, text, fluctuation.

Дослідницький простір сучасних лінгвістичних досліджень охоплює вивчення проблематики мовного кодування, транскрибування та мапування різнотипних сфер дійсності, зокрема у лінгвокультурній, лінгвопрагматичній та лінгвосинергетичній площинах. Наукові студії сьогодення демонструють значне зацікавлення комплексним вивченням мовленнєвої поведінки етнічно гетерогенних мовних особистостей, що прагнуть зберегти власну національну культурну ідентичність, а водночас – інтегруватись у комунікативний простір англійського суспільства. Таке завдання досягається, зокрема, шляхом організації нормативної мовленнєвої діяльності на засадах увічливості та кооперації через вербальні етикетні засоби. Відтак, вивчення сфери мовленнєвого етикету (далі МЕ) як засобу регулювання міжкультурної комунікації, гармонізації та оптимізації спілкування у сучасному мультикультурному світі зумовлює актуальність його мовознавчого осмислення у руслі антропоцентричної моделі сучасної лінгвістики. Дослідження широкої проблематики МЕ здійснено у працях Ф. Брауна, К. Гіртза, П. Гобдея, Е. Гуді, А. Дуранті, Г. Каспера, М. О. Кронгауза, В. В. Луневої, С. А. Рисинзон, Р. Ферта, К. Фітча, Н. І. Формановської, однак досі відсутнє його вивчення саме крізь призму лінгвосинергетики з позицій функційно-синергетичного підходу та контекстуально-інтерпретаційного аналізу у синергетичному вимірі, застосування яких у даній розвідці засвідчує новизну дослідження. Основною метою виступає розкриття синергетичної сутності МЕ через висвітлення флуктуацій у мовленні постколоніальної особистості, що існує на перетині оксидентального та орієнтального світів, а матеріалом дослідження слугують тексти англійськомовних постколоніальних романів кінця ХХ – початку ХХІ ст. з їх унікальним постколоніальним персонажем (далі ПкП) – мультикультурною гібридною мовною особистістю. ПкП належить до декількох систем цінностей, збагачений різними традиціями та володіє підвищеною міжкультурною чутливістю, а його гібридна сутність втілює мовну, етнічну, культурну та світоглядну двоплановість, що виражається крізь призму мовленнєвої діяльності, зокрема у мовленнєвому етикеті. Отримані результати і зроблені висновки сприяють поглибленню існуючих знань про своєрідну мовну особистість сьогодення та архітектоніко-композиційну організацію англійськомовного постколоніального художнього дискурсу, що є теоретично значущим.

Під впливом параметрів етикетної варіативності (ситуативного контексту спілкування, характеристик адресанта та адресата, їх свідомості, симетрії та асиметрії їх міжособистісних відносин) система МЕ знає *флуктуації* – коливань, що уможливають вибір доцільних етикетних засобів для реалізації комунікативних інтенцій за дотримання принципу кооперації та стратегії ввічливості, наприклад, відмова від конвенційних етикетних кліше та використання девіантних ситуативно-

зумовлених етикетних одиниць. У синергетиці під поняттям флуктуації розуміють стохастичні відхилення від звиклого режиму існування складної системи, втрату стійкості системи [9, с. 15], коливання як механізм запуску нестійкості системи, що здатні її розхитати, однак не викликають кардинальних змін у змістовій частині [4, с. 29]. Флуктуації можуть залишатися непомітними за умови стійкості системи, однак у протилежному випадку трансформуються у фактор, що скеровує глобальну еволюцію системи [3, с. 68]. Виходячи з твердження, що такі коливання мають підґрунтя сигналів із зовнішнього середовища та динамічні процеси всередині системи [8], виділяємо дві групи флуктуацій у проаналізованій канві системи МЕ – зовнішньомарковані та внутрішньомарковані.

Зовнішньомарковані флуктуації одиниць мовленнєвого етикету (далі ОМЕ) звертань, привітань та прощань в дискурсивній діяльності персонажа зумовлені зовнішнім середовищем – сукупністю параметрів, що детермінують зміни в системі мовлення. Тут суттєво важливими є два основні синергетичні фактори: *свідомість комунікантів та комунікативна ситуація спілкування* [8, с. 9]. В основі свідомості комунікантів лежить базовий принцип поділу світу на “своїх” та “чужих”, що сягає часів архаїчної свідомості з її дуалістичністю та вічною конфліктністю реальності, визначає варіативну інтерпретацію мовлення та реалізується у численних опозиціях: “ми” ↔ “вони”, “цей” ↔ “той”, “тут” ↔ “там”, тощо. Національна приналежність є основним фактором соціальної регуляції вихідців з однієї етнічної спільноти, що пов’язаний з ритуалізованою природою етикету, адже будь-який ритуал об’єднує “своїх”, відкидає “чужих” та нівелює агресивність [7, с. 181–184]. Відтак, усі коливання ОМЕ ПкП зумовлені маркуванням “своїх” та “чужих” на виконання диференційної функції МЕ за допомогою різних етикетних формул – у випадку “чужого”, “далекого” адресата вибір етикетних висловлень здійснюється з застосуванням конвенційних етикетних формул англійського мовленнєвого етикету, а у випадку “свого” та “близького” з оперттям на спільне етнічне походження у мовленні ПкП актуалізуються девіантні культурно-марковані та національно-забарвлені етикетні засоби. Комунікативна ситуація спілкування включає варіативність комунікативних параметрів: адресант (стать, вік, рівень освіти, місце проживання, соціальне та професійне становище, ставлення до адресата); адресат (знайомий – незнайомий, вік, стать, вище, нижче чи рівне соціальне становище з адресантом); спосіб спілкування (контактний, дистантний); ціль та мотив спілкування (привернути увагу, встановити, підтримати чи розірвати мовленнєвий контакт); комунікативна інтенція адресанта; місце спілкування; час спілкування. Ландшюк таких параметрів забезпечує гнучку та динамічну дискурсивну флуктуативність функціонування ОМЕ у різноманітних комунікативних блоках.

Зовнішньомарковані флуктуації виявляються у складній поліфункційній природі ОМЕ, до прикладу, флуктуації у функції орієнтації на адресата – конативній. На засвідчення зовнішньомаркованих флуктуацій з виявом орієнтації на адресата, що уможливило варіативність форм звертання – усю парадигматику імені з огляду на близькість чи дистантність стосунків між комунікантами, наведемо контекстуальний фрагмент тексту (далі КФТ), де онук називає бабуся по імені, зять тещу – по імені та прізвищу, наречена – по імені та прізвищу, і лише сусіди – поштиво на прізвище з *Mrs* у препозиції. *Nana was Gabriel's maternal grandmother. She lived with his father now. Phyllis Henrietta Josephine Higson. Gabe called her Nana. Dad called her Phyllis, or, in the old days, 'the shapelifter', but only behind her back. The neighbours still called her Mrs Higson, even after twenty years. Only Charlie referred to her as Nana Higson, and she hadn't met her yet* [11, с. 43]. Офіційність та дистантність відносин між комунікантами, як вияв негативної ввічливості, підкреслена у звертанні нареченої внука, що ще формально не увійшла в родину та не перетнула кордону довіри.

Зовнішньомарковані флуктуації з метою впливу на адресата спостерігаємо в ситуаціях зі зміною тональності референції в межах одного КФТ. Тональність потрактуємо як наявну в комунікації усвідомлену чи неусвідомлену емоційно-аксіологічну і змістовно-інформативну організацію мовного коду в типових ситуаціях спілкування [1], а відтак висока, нейтральна та фамільярна шкала тональності впливає на вибір етикетних засобів задля реалізації комунікативної мети. Так, у наведеному прикладі матір у суперечці з дочкою щодо непорозуміння з рідним братом апелює до неї у високій тональності по імені, але вже за мить, з наміром заспокоїти доньку, вгамувати її емоційність та покласти край суперечці, переходить до ситуативного ласкаво-пестливого звертання: *'Look what your greater being has brought us. War, and a beggar tapping at our window. 'Maya, 'Rehana says, raising her voice, 'That's enough. Sohail darts out of the room. They hear his door slamming shut. Maya turns to her mother. 'He's going to turn your house into a mosque, didn't you hear? 'Why, child, why do you have to be so intolerant? 'She puts her face close to her daughter's and whispers, tender, 'It's only religion'* [13, с. 129]. Донька не застосовує жодних звертань до матері – нульовий знак адресації маркує сигнал, що свідчить про різне сприйняття обставин спілкування комунікантами на психоемоційному рівні [2, с. 51].

Ситуативний контекст зумовлює флуктуацію звертання і в межах одного КФТ. Так, відмова від звиклого традиційного неформального звертання до батьків та перехід до формального оператора адресації можливі при передачі важливої інформації, де сам контекст ситуації вимагає серйозності та формальності, як у цьому КФТ з повідомленням про намір одружитися, де син у листі спершу офіційно звертається до батька за допомогою титулу професії та прізвища, аби підкреслити серйозність своїх кроків, а вже потім вдається до неформального звертання задля скорочення дистанції, схвалення вибору та бажання розділити з батьком свою радість. Емоційний стан персонажа додатково еспліктується кризь призму пунктуації – надмірність окличних знаків. *Dear Dr Belsey! I have no idea how you're going to take this one! But we're in love! The Kipps girl and me! I'm going to ask her to marry me, Dad! And I think she'll say yes!!! Are you digging on these exclamation marks!!!! Her name's Victoria... She's amazing, gorgeous, brilliant. I'm asking her 'officially' this evening, but I wanted to tell you first* [15, с. 20].

Зовнішньомарковані флуктуації фіксуємо у КФТ, де мовленнєва поведінка та вибір форм адресації засвідчують бажання адресанта встановити вертикальну статусну дистанцію. Дистанція і влада – два основні чинники, які визначають соціальні взаємини між співрозмовниками та є детермінантами комунікативної поведінки [5]. Так, до прикладу, адресант, що є однолітком адресата та навіть народився з ним в один день та рік, презирливо звертається до нього з використанням флуктуативних звертань в межах КФТ *boy, little boy, rich boy, man, rich kid* з позиції сили, намагаючись продемонструвати власне домінування, вплив на оточення і фактично оголошує війну своєму супернику. Причиною такого ставлення є відмінність матеріального статусу комунікантів, що підкреслено у формі звертання з лексемою *rich*: *'Yah, little rich boy: one rule. Everybody does what I say or I squeeze the shit outa them with my knees!' ... 'Rich kid,' Shiva yelled, 'you don't know one damn thing! What purpose, man? ...For what reason you're rich and I'm poor? Where's the reason in starving, man? God knows*

how many millions of damn fools living in this country, man, and you think there's a purpose! ...That's reason, rich boy. Everything else is only mother-sleeping wind! He, my alter ego, Shiva, butted in: 'Lissen, little boy-you're so full of crazy stuff, I can see I'm going to have to take this thing over.' And he, confirming the declaration of war: 'Rich kid, they'll want to know about me; you just try and stop me!' [14, с. 220–221].

У межах розгортання дискурсною діяльністю зовнішньомарковані флукутації виявляються і на рівні ОМЕ привітання та зумовлені ситуативним контекстом і зміною стосунків між комунікантами, що можна простежити шляхом їх послідовного аналізу в мовленнєвих партіях. Так, показовим прикладом флукутацій є взаємодія двох постколоніальних персонажів: один з них займає високу посаду в суспільстві та може вершити долі, а інша – дружина його померлого брата, котра заради добробуту дітей наважується звернутися до свояка з проханням. При першій зустрічі за багато років високопосадовець виявляє доброзичливість у привітанні, маркуючи адресатку як ‘свою’ за допомогою звертання *sister* зі семою родинності, що вказує на єдність та братерство, а також тактики висловлення задоволення від зустрічі та обіцянки надати допомогу: *'Sister! he boomed festively. 'How wonderful to see you!' Rehana stood up to receive his embrace. 'Faiz, bhaiya, I have come to ask you for favour. 'Of course! Faiz said. 'What's mine is yours.'* [12, с. 177–180]. Дізнавшись про прохання звільнити з в'язниці одного з бунтарів за незалежність бенгальців у війні між західним та східним Пакистаном, тональність спілкування змінюється, а подальша діалогова взаємодія маркована лише нульовими формами звертання. При наступній інтеракції, коли свояк приїжджає звинуватити родичку у брехні, він одразу маркує її як ‘чужу’, за допомогою англійськомовної клішованої нейтральної форми привітання замість культурно-маркованої на означення ‘своїх’, а далі – нульових звертань, звинувачень та пролонгованого мовчання. *The black Mercedes swallowed Rehana. 'Good morning,' Faiz said solemnly. Faiz remained silent... Faiz sat so still and quiet that Rehana forgot he was there....At the Tongi light Faiz turned to Rehana and said quietly, 'You lied to me. You are a liar. You are a liar and a traitor. You're a liar and a traitor and your children are traitors... You come to my house... 'It wasn't what's mine is yours any more* [12, с. 187–189]. ОМЕ привітань та звертань, що скеровують процес дискурсу в потрібне русло досягнення цілі з'ясування стосунків, стають моментом вибору подальшого шляху розвитку системи, тобто, з синергетичного погляду, точкою біфуркації, де допустиме розгалуження шляхів її розвитку у двох протилежних напрямках [6, с. 104], однак вибраний шлях подальшого розгортання дискурсу зумовлений саме вивагом емоційних переживань внаслідок реагування на зовнішні і внутрішні подразники, що уможливило інтерпретацію мовленнєвої взаємодії крізь призму психологічного стану персонажа. З перемогою бенгальської армії та ув'язненням вже колишнього високопосадовця, його діалог з родичкою набуває іншої тональності, нульові форми звертання флукутують у номінативні, підсилені анафоричним лексичним повтором вокативного маркера: *'Rehana, he said. 'Rehana,' he said again. 'Get me out of here, please.' 'Rehana,' he was saying, 'for the sake of my brother: One word from you and they would let me go. Find forgiveness in your heart. 'I cannot forgive you, brother. For my daughter I cannot forgive you.'* [12, с. 272–273]. Звертання *brother* маркує інтерактанта як члена родини адресанта та імпліцитно передає зміст – ти ‘свій’, однак така флукутація від культурно-маркованого *bhaiya* при першій інтеракції до традиційного клішованого *brother* в останній засвідчує зовнішню формальність родинних стосунків, що не можуть виправдати усіх жахів війни та невинно вбитих за незалежність.

Внутрішньомарковані флукутації зумовлені внутрішньомовними чинниками, правилами узусу, структурно-мовними нормами та маніфестуються на рівні мовлення через екстраполяцію в текст в межах їх лексико-синтаксичної комбінаторики, що, змінюючись, має здатність до саморегулювання, тобто такої перебудови, яка не порушувала б системності, що необхідно для постійної комунікативної придатності. Серед цієї групи виділяємо флукутації на лексичному та синтаксичному рівні. Флукутації на лексичному рівні передбачають словозміну базової форми слова, варіанти якої перебувають у парадигматичних відношеннях у межах одного лексико-семантичного поля, як сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту та іноді й спільністю формальних показників і відображають понятійну, предметну й функціональну подібність позначуваних явищ. Так, культурно-маркована одиниця звертання *Amma*, яку використовує більшість арабськомовних мовців, існує у словозмінних варіантах – *Ammoo* у мові гінді, *Ammi* у мові урду, що об'єднані єдиною семантикою: *Sohail was looking down at his palm and counting the very small lines. He saw Rehana and smiled but did not rise from his chair; or call out, as Maya did, 'Ammoo! Where were you so long?'* [13, с. 4]. Ідентично, традиційні форми звертання до матері включають варіативність лексичних одиниць *Mother – Mom, Mommy, Mum, Ma*. Конвенційний англійський оператор звертання до батька *Father* коливається у формах *Dad, Daddy*, що перебувають у парадигматичних зв'язках синонімії. Культурно-маркована одиниця звертання до батька *Abba* може флукутувати у форму *Abboo* у мові гінді: *Maya chased a butterfly into the next room. Rehana seized her elbow. 'Say goodbye to your father.'* *'Goodbye, Abboo, 'Maya said* [13, с. 5].

У системі внутрішньомаркованих етикетних засобів вираження привітань та прощань можливі флукутації на лексичному рівні крізь призму фонетичних девіацій – так, традиційне вираження привітання в суміжних парах з лексею *salaam* у значенні ‘мир вам’, яким комуніканти маркують належність до однієї етнічної спільноти в диференційній функції етикету, може коливатися у фонетичних варіантах наявних альтернативних форм *Salaam Ale-Koum, Salaam-Alaikum, As-Salaam Alaikum* чи навіть просто *Salaam* у репліках-стимулах та *Walaikum-asalaam* чи *Walaikum As-salaam* у репліках-відповідях, відповідно до етнічного походження ПкП. Однак лексема *salaam* зазнає флукутації і на синтаксичному рівні, зумовлених її валентністю – здатністю вступати в синтаксичні зв'язки з іншими одиницями, а отже, маніфестується як компонент синтаксичних вільних словосполучень, що виступають будівельним матеріалом для речень, функціонуючи в персональному мовленні (у формах прямого, непрямого, невластне-прямого мовлення) і в мовленні наратора, що засвідчують наведені приклади: 1) *There was nothing left to say; his voice left no space for argument. 'And Ammo?'* *'Give Ammo my salaam'* [13, с. 171]; 2) *'Hello,' said Maya, leaning back as far as she could. 'Do feet-salaam,' her mother whispered. 'Oh, no need for such formalities,' Mrs Bashir said, releasing Maya.* [13, с. 228]; 3) *'No one is saying it to his face,' Mrs Islam was telling Razua Iqbal, 'but everyone is saying it behind his back. I don't like that kind of gossip. 'Nazneen exchanged salaams with her visitors and went to make tea* [10, с. 26]; 4) *Maya looked around and saw many faces turned towards her. 'This is the Huzoor's sister, Maya. 'A chorus of salaams travelled through the room. 'Everyone knows who you are. Huzoor has spoken of you.'* [13, с. 132]; 5) *Chanu came in carrying bags and the complicated smell of a high feast. He paused when he saw Razia, then offered a salaam that appeared to include her only by accident* [10, с. 126]. Флукувативна природа ОМЕ привітання засвідчена і явищем конверсії, де формули привітання

Salaam та *Nomoshkar* змінюють синтаксичну функцію при утворенні дієслова з іменника, на засвідчення одного зі способів деривації, що виступає маркером синергетичності системи: *She stepped over a threshold and entered a high-ceilinged room... A few people looked up from their desks and salaamed and nomoshkared Rehana* [12, с. 211]. Коливань на рівні синтаксису зазнає традиційна етикетна одиниця привітання *Welcome*, відображених у дібраних прикладах, варіюючи від самостійного незалежного уживання в ролі вигуку на позначення ввічливого та дружельного ставлення до адресата з інтенцією встановити спільний просторово-темпоральний характер комунікації, та до флуктуацій в інших частинах мови та синтаксичних ролях. Так, ствердження значущості адресата у спільному просторовому полі засвідчене нижче етикетною формулою привітання, що містить компонент *welcome* у ролі вигуку з виявом теплого ставлення до адресата та досягається повтором з предикацією і вираженням пропозиційного змісту: *A small young man with a scabrous-looking beard grinned at her. He was drowning in white panjabi-pujama and he had a skullcap in his hands. He waved his skullcap at her. 'Welcome! You are welcome, sister. Go and sit down'* [10, с. 237]. Інший приклад із встановленням просторового параметра комунікації за допомогою вигуку, доповненого адвербіальною одиницею: *'Come, come, you must meet him. 'Sabeer, this is Mrs Haque's son, Sohail. A very old friend of Silvi – they were inseparable as children – Sohail, baba, this is Lieutenant Sabeer Mustafa. 'Welcome to the family,' Sohail said. 'Thank you,' Sabeer replied, standing up* [12, с. 27]. Маніфестація часово-просторової функції привітань есплікється у КФТ зі зміною синтаксичного патерна з компонентом *welcome*: *And out of the last car came a tall man with an astonishingly round head... he moved through saluting gongs-and-pips; arrived at my aunt Emerald; and added his own salute to the rest. 'Mr Commander-in-chief,' my aunt said, 'be welcome in our home'* [14, с. 288]. Етикетна одиниця *welcome* виступає дієсловом-інфінітивом у ролі частини складеного присудка: *Dr Azad rubbed his hands. 'I'm delighted to welcome you. 'I'm, ah, afraid we have already had our meal...'* [10, с. 109]. Внутрішньомарковані флуктуації етикетних засобів вираження звертань, привітань та прощань призводять до змін у системі етикету, до виникнення у ній нових, відносно стійких структур.

Отже, аналіз мовленнєвих партій постколоніального персонажа з позицій функційно-синергетичного підходу засвідчив, що система мовленнєвого етикету повсякчас зазнає зовнішньомаркованих та внутрішньомаркованих флуктуацій, зумовлених гібридною особистістю мультикультурного персонажа, свідомістю комунікантів та комунікативною ситуацією, що уможливають вибір доцільних етикетних засобів для реалізації комунікативних інтенцій. Результати контекстуально-інтерпретаційного аналізу у його синергетичному вимірі продемонстрували, що такі флуктуації актуалізуються у функції орієнтації на адресата, з метою впливу на нього чи встановлення вертикальної статусної дистанції, зумовлені ситуативним контекстом та варіативністю тональності спілкування, можуть передбачати словозміну базових форм шляхом фонетичних девіацій, а на синтаксичному рівні маніфестуватись у вільних синтаксичних словосполученнях та зазнавати конверсії. Відтак, мовленнєвий етикет постає відкритою, динамічною, гнучкою та нелінійною системою, що адаптується відповідно до нових умов існування, де основними чинниками синергетичності виступають зовнішнє середовище, географічна міграція та мовні контакти у мультикультурному просторі сьогодення. У перспективі видається необхідним дослідити лінгвальну маніфестацію інших ознак синергетичної системи мовленнєвого етикету гібридної мовної особистості, з виявом процесів хаотизації та дисипації етикетно-мовленнєвих засобів.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/m>
2. Гольдин В. Е. Речь и этикет. Москва: Просвещение, 1983. = 109 с.
3. Домброван Т. И. Язык в контексте синергетики : [моногр.]. Одесса : КП ОГТ, 2013. 346 с.
4. Карманова З. Я. Феноменологические аспекты содержательной структуры слова : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.19. Москва, 2011. 45 с.
5. Ларина Т. В. Категория вежливости в английской и русской коммуникативных культурах : [моногр.]. Москва: Изд-во РУДН, 2003. 315 с.
6. Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений : [моногр.]. Харьков: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2012. 180 с.
7. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход. Москва: Рус. яз., 2002. 216 с.
8. Храменко Д. С. Ирония в английском деловом дискурсе (функционально-синергетический подход) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04. Москва, 2010. 26 с.
9. Haken H. Chaos and Order in Nature. Berlin : Springer-Verlag, 1980. 271 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

10. Ali M. Brick Lane. L.: Black Swan, 2004. 492 p.
11. Ali M. In the Kitchen. L.: Black Swan, 2010. 553 p.
12. Anam T. A Golden Age. L.: John Murray, 2007. 276 p.
13. Anam T. The Good Muslim. N. Y.: Harper Perennial, 2012. 320 p.
14. Rushdie S. Midnight's Children. L.: Vintage, 1995. 463 p.
15. Smith Z. On Beauty. Waterville, Maine: Thorndike Press, 2005. 789 p.